

Tuaany de tībī cī rōt tōōu ku bēcde bī liu

Latent tuberculosis infection and preventative treatment

Tuaany de tībī cī rōt tōōu ku bēcde bī liu

- Akīmdu acī yīn gāt wēl bīn ē ke Tuberkulothī TB nyaai.
  - Yen ē bēcē aluūī ē yī nē wēt nōḡ yīn:
  - Thēm de dēl nē kē ye cōl tuberkulin (TST) ka thēm de wēl cōl Mantoux
  - Ka thuur de puōu (chest x-ray)
  - Ka ca kan thiāāk kek ran tōḡ nōḡ tuaany de TB.
- Kek ē kāk aaye nyuōōth lōn nhiēer yīn wuōk de TB ba puōl agut bī ya tuaanydīt de TB.

Yeḡu ye wuōōc tō nē kaam de wuōk de TB ku jōl ya tuaany de TB?

Wuōk de TB

- Tā thīn de TST ee tuaany de TB nyuōōth.
- Tē nōḡ raan tuaany de TB kē dēuke aake tō nē guōpic, ku ka cī ril aacī lēu bīk thiēi nē kōc kōk gup.
- Nē kōc juēc tē cīt tēn ē raan 90 – 95%, aacie gupken rōt ē gām dēu ke TB ku tuaany acī lēu dīt tōḡ keek.
- Kōc nōḡ tuaany de TB aaye ciēn cīt ku ka ye rōt cōl kā puōl gup.

Tuaany de TB

Tē cīt tēnē kōc ka 5–10% kek aacī wuōōk nē TB ku tuaany de TB alēu bī dīt tē leer dēu ke TB wēn cī ril, tē leer kek riel kē tuaany ajuak e yic.

Tuaany de TB ee tō thīn na cōk run juēc lō, ka tō tē cī guōp niōōp. Alēu bī tō ke wēr ē guōp kē tuaany atō, ku yīk dēk ē kā kec, ku wuōk de HIV nē dēu ke kōm wēn lēu bīk AIDS bēēi ku yīk tuēny tuēny kōk.

Wuōk de TB	TB ee tuaany
Dēu ke TB wēn cī ril nē guōp yic	Luoōi de dēu ke TB ril nē guōp yic
Acīn cīt ke TB	Kāk ke aaye cīt ke TB, ḡōōl, juēi ka aliir, ku guēēk
Dēu ke TB aacī lēu bīk thiēi nē kōc kōk gup	Tēk bī dēu ke TB kōc kōk ḡok
Yīn alēu ba rōt beec nē TB ku ba tuaany de TB tiēet wei.	Bec rōt nē tuaany de TB ba nyaai

Yenŋ ye bęc de tuaany de TB?

- Wël ye gam bī tuaany de TB nyaai ee ayithoniadhid, na cɔk aayen nɔŋ yen wël kɔk lëu bī ke gam.
- Kek ë wëlkë aayeke lööm aköl aköl agut yen pëi ke 6, ku na lɔ tuenŋ ke ke löm ke yin anëk dëeu ke TB.
- Tëk bī yī gām wël cɔl Pyridoxine mën ye Bitamen B6 ku wël cɔl Isoniazid bī të wën tøk lɔ beec.

Xen aci tuaany, lëu ba wal lööm?

- Acɔk ayen cī tuaany yin në TB, ke yī bec rɔt ba dëuke nök në yī guöp yen TB, ago yī kony në tuaany de TB ke cī beer dit.
- Bęc de tuaany de TB ee kɔc kony bī ciën tuaany de TB tɔŋ kɔc juęc cī wëlken dhuɔl piny.

Bęc de tuaany de TB puɔth?

- Kek ë wëlkë aapuɔth acin kë rac në lööm yen ë ke lööm në kɔc juęc agut cī mith.
- Kɔc lik aaye gup naŋ yän remke cīt:
  - Arëem de yięc
  - Ee dël ku nyin wel ke ke ye mayen
  - Lëc col nyin (cīt cāi ka bun)
  - Ciën puɔu ciëm
  - Alääm ku aŋɔk
  - Pöɔth ë guöp ku ayiel
  - Alīir ka juëi
  - Nɔk ë guöp ku dëkdīt
  - Pöɔth de yit ke cök ku cin

Apuɔth ba akimdu ka ran buɔthe ciëth ë lëk të nɔŋ yen cīt kɔk cīt kāk ka cīt kɔk yin ë ke diëre yen. Të yin rɔt tiŋ ke nɔŋ bak rem ke yī duŋ ë guöp ŋëer, lɔr të nɔŋ akimdu ku ka lëu bī guɔ duɔm nyin thin.

Ba wal ya lööm kadi?

- Yin abī wal kedhie ya like në thäden në kölde.
- Ba rɔt kony kë ye tak ba wëldu ya lööm, ku na kɔr bī yic pial tënë yin ke yī ye gāt piny në athör ë pëi nyuɔth ka këdun ë nyin aköl aköl, ka löm wëldu ke thā tøk ŋoot ba cam.
- Na ca nhom määär në lööm de wël në köl tøk, ke yī ben ë lööm në köldöë (ku duk ë rou löm në köldöë). Na ca nhom määär yic ë rou, kë wël aci bī luui apuɔth bī dëeu ke TB nök. Ku lëk ë akimdu ka ran buɔthe lɔn ye yin nhom määär në lööm de wël.
- Duŋ ë ye dek në kā kec në kaam yin wal lööm. Tiŋ akimdu ke yī kën wël jöt kɔk guɔ lööm (nɔŋ wël bī wuɔc ke wëldö, lɔn cin ke thöl, ku yik wël arëem dhuɔk piny ku yik juëi), kɔk aaye wuɔc kek ke TB ye ke lööm.

Lëu ba randö lëk në bëcdiën de tuaany de TB?

- Kɔc nɔŋ tuaany de TB aaci lëu bik TB wuɔk kɔc kɔk, kë yen acin kë lëu ba lëk randö në luci yic, thëkulic ka jaama të cī kɔr yin yen. Alëu ba lëk akim kɔk ca ya tiŋ ku bik yen ë wëtë muɔk piny apuɔth.

Kök ba ke gam

Kök ë kā cī ke kan lueel tueenŋ:

- Lëk akimdu të nɔŋ yin tøk ë guöpdö ka yuic ba yiën liac.
- Yin abī ŋoot ke yī lɔ tuenŋ cī mëndun thëer ke kā ye looi ku lööm ë wëlkë.

Të kɔr yin ba kā juęc nyic

Në kaam ye yin wal lööm yin abī ya tiëŋ dhöl në akiim ka ran ë ye kuɔny bī nyic lɔr kadi, ku na gör ba kā juęc nyic ke yī yuöpë pan akimdun de puɔu ka lɔr tiŋ akiimdu.